

KRISTŮV DUCH A JEHO VZTAHY K VÝVOJI VĚDOMÍ

Rudolf Steiner

Mnichov, 30. března 1914

Vše, co sledujeme svou prací, vykrytalizuje nakonec kolem jednoho bodu: nalézt sjednocení s duchovními mocnostmi, které lidstvo vedou kupředu. Z tohoto hlediska jsem tu vždy znovu mluvil o významu Kristovy bytosti ve světě. Dnes bych k vám chtěl promluvit několik slov, která mají být způsobilá k tomu, abychom utvářeli své představy o Kristově impulzu a jeho vztazích k nám lidem stále významněji. Musíme se již, chceme-li pochopit tento Kristův impulz v jeho pravdě, uvolit k tomu, abychom uvažovali o mnohém. V naší době se neslyší již nic, než, že se tu a tam vysloví myšlenka, že by se mělo vše školometské, pedantské, vše poučovatelské potlačit a uchopit proudící život v umění a ve světovém názoru. Tak mnozí duchové současnosti projevují svou únavu ze všeho poučovatelského. Jenom je pozoruhodné, že jakmile přijde řeč na otázku světového názoru, vždy se zase upadá do touhy po poučovatelství.

Museli jsme vyslechnout, jak se mluví o Kristu jako o světovém učiteli; použil jsem jednou výrazu “nadlidský školitel světa“. Mnozí se cítí dobře, když mohou smýšlet tak, že Kristem přišel do světa někdo, kdo něčemu učil. Proti tomu jsme vždy zdůrazňovali životní charakter, silový charakter Kristova impulzu. Tím, co se stalo při křtu v Jordáně, našla ona bytost cestu do pozemského života tak, že sdílela po tři roky osud lidstva. Pak vyproudila do zemské aury a od té doby tu působí.

Když pohlédneme na tuto Kristovu událost, musíme říci, že událost Golgoty je zážitkem vyskytujícím se v zemském vývoji jen jednou. Ve vztahu k vývoji Země se udála jen jednou, ale Kristova událost se připravovala v duchovním světě. Ačkoliv je to naprosto falešné, myslí-li si někdo Kristovu bytost přítomnou v nějakém jiném těle, musíme přece jen poukázat na přípravnou událost ve vývoji světa, jmenovitě na tři přípravné události Golgoty, předstupně události Golgoty. Odehrály se v nadzemských, čistě duchovních světech.

Mluvil jsem o dvou chlapcích Ježíších, šalamounském a náthanském chlapci Ježíši. Šalamounský nesl v sobě Já Zarathustrovo. To přešlo do druhého chlapce a žilo tu od dvanáctého do třicátého roku jeho života. Potom byla tato schrána naplněna Kristovou bytostí. Také tento náthanský Ježíš, to musí být výslovně

zdůrazněno, tak jak se narodil na počátku našeho letopočtu, vzal na sebe opravdově lidskou tělesnou podobu na světě poprvé. Neboť předstupně svého bytí prožíval v duchovních světech. Předtím nebyl nikdy opravdově vtělen v lidském těle. Vztah ke Křišnovi nebylo opravdové vtělení, nýbrž vtělení zástupné. Když si představíme před sebou bytost tohoto pozdějšího náthanského Ježíše, musíme pohlížet k andělským bytostem a můžeme říci: Dříve než se Kristus objevil na Zemi, nebyl vtělen, nýbrž byl potřikrát pohroužen do duše v duchovním světě. Ale na každém z těchto tří stupňů bytí nastalo pro něho vždy znovu něco, co je podobné události na Golgotě. Předstupně zvěstování Golgoty musíme tedy hledat v duchovních světech. Každá z těchto událostí má hluboký význam pro celý život lidí na Zemi. To, co tu zde prožíváme, není ovlivňováno jen tím, co se děje na fyzické Zemi, nýbrž je také ovlivňováno z duchovních světů. Co bylo těmito třemi předstupni způsobeno, bylo způsobeno zvnějšku dovnitř.

Když žilo lidstvo v lemurské epoše, snesl se již luciferský vliv k němu dolů. Vyslal jaksi své silové paprsky do lidské přirozenosti. Jejich působení bylo v ní. Člověk by se tu musel vyvíjet jinak, kdyby žádný luciferský vliv nenastal. Člověk byl takřka infikován luciferským impulzem. Z hlediska duchovní vědy můžeme říci, co tento luciferský vliv způsobil. Kdyby zůstal tak silný jako byl v lemurské epoše, bylo by se s naší lidskou přirozeností stalo něco, co by ji přivedlo do velkého nebezpečí. Stalo by se to, co by se mohlo charakterizovat asi takto: Dvanáct sil smyslů člověka - neboť je jich dvanáct - by se utvářely tak, že by se člověk stal přecitlivělým. Zatím co nyní pozorujeme červeň růže tak, že na nás působí při pohledu objektivně, byla by nám červeň potom vnikala do našich očí s jakýmsi bodáním, modř by pak vysávala naši zrakovou sílu. Byli bychom přecitlivělí. Tak by to bylo také se sluchem a všemi lidskými smyslovými počitky. Nemohli bychom vnímat nic, aniž bychom nepocítovali bolest nebo slast. Tomu šlo lidstvo vstříc působením Lucifera. To viděly bytosti vyšších hierarchií. Tak jako žil později jako náthanský Ježíš, žil v lemurské době ve světě Ducha jako obsáhlá andělská bytost, a bylo mu předurčeno, aby se pronikl Kristovou bytostí. Zatímco schrány byly Kristovou bytostí proniknuty později, byl tehdy duševní element této andělské bytosti produchovněn Kristovým impulzem. Tehdy již Kristův impulz sestoupil do duše pozdějšího náthanského Ježíše. To se stalo v duchovním světě, ale paprsky, které z toho vycházely, rozprostřely se nad Zemí a utišily přecitlivělé lidské smysly, takže bylo odstraněno nebezpečí, že by lidé mohli spatřovat to, co je smyslové jen v bolesti a ponižující slasti. Tak pohlížíme na první zvěstování události Golgoty a řekneme si: Co se týká našich dvanácti smyslů, stali jsme se takovými tím, že se Kristus vnořil do duše pozdějšího náthanského Ježíše a zmírnil lidskou bytostnou podstatu smyslů.

Potom v atlantské době opět působením ahrimanského vlivu, jenž se postupně spojoval s vlivem luciferským, přišlo opět do lidského života určité nebezpečí. Zatím co v Lemurii byly v nebezpečí smysly, teď byly v první době Atlantidy v

nebezpečí životní orgány a éterické tělo člověka. Tyto orgány éterického těla proniknutého vlivem Luciferovým a Ahrimanovým by se vyvinuly tak, že by člověk přijal podobu nedůstojnou lidské bytosti. Vše by se muselo utvořit tak, že by byl člověk s chtivostí šel za tím, co je mu užitečné a to, co by pro něho nebylo prospěšné, na to by mohl pohlížet jen s ošklivostí. Lidský život by probíhal mezi chtivostí a ošklivostí. Všechny orgány by byly utvořeny tak, že by se člověk nedůstojně, jako divoké zvíře, vrhal na to, co by přijímat musel a cítil by se s pocitem ošklivosti hluboce ponížen tím, co by mu nebylo prospěšné. Že se to tak nestalo, pochází od druhého předstupně události Golgoty. Nebezpečí bylo takové, že by člověk dokonce při dýchání nasával s chtivostí proud vzduchu a kdykoli by se objevilo něco pro něj nevhodného, vyjádřil by to hroznými projevy ošklivosti. Tehdy to bylo podruhé, že byla tato andělská bytost proniknuta Kristovým impulzem a že tím vešly do zemské aury paprsky síly a zmírnily lidský život. Ke konci atlantské doby se vyvinul třetí předstupeň. Opět stálo lidstvo před velkým nebezpečím. Myšlení, cítění a chtění měly být nyní přivedeny do nesouladu. Duševní projevy se měly stát tak disharmonickými, že by člověk nemohl vyvíjet myšlení, cítění a chtění v jejich vzájemně spořádaném poměru, nýbrž že by tyto na sebe zmateně narážely. To bylo odvráceno třetím předstupněm. Ještě jednou se pronikla bytost, která se později stala náthanským Ježíšem, Kristovým impulzem a byl vnesen pořádek a harmonie do souladu myšlení, cítění a chtění. To se cítilo ještě dlouho v poatlantské době. V dobách, které předcházely našemu myšlenkovému vývoji, se vytvářely již předzvěsti obrazu, který zasahuje do naší doby, ale ještě není správně chápán. Když na konci atlantské doby Kristus produševnil tuto duši, která se stala později Ježíšem z Nazaretu, způsobilo to, že tu byla bytost, která se stala napořád pánem nad bouřlivě se prolétajícími afekty, stala se vítězem nad příliš se zhušťujícími útvary vznikajícího myšlení, cítění a chtění. To lidstvo vložilo do obrazu svátého Jiří nebo svátého Michaela, vítěze nad drakem. To je bezprostředně imaginativní výraz třetí předzvěsti události Golgoty. Řekové, kteří oživovali ve svých představách, co k nim zazařovalo z tajemství Atlantidy, vytvářeli si obraz o bytosti, jež byla činná v Atlantidě. Uctívali v Apollonovi ducha, o němž si představovali: To je On, který je proniknut slunečním duchem. Nenazývali ho Kristem, ale na jménu nezáleží. Uctívali ve svém zývání Slunce, třetí předstupuň události Golgoty a vyjadřovali to zevně tak, že se v nejdůležitějších záležitostech tázali na radu kněží Apollonových. Tito Řekové věděli, že do tajemství bytí je vetkáno to, co žije v zemské auri a jak to uvedlo myšlení, cítění a chtění v řád. Cítili to spojeno se Zemí tak, že říkali: Ze Země vystupovalo vzhůru ve zhuštěné formě to, co by přivedlo myšlení, cítění a chtění do neuspořádanosti, kdyby to nebylo bývalo Apollonem přemoženo. Apollo však vnáší řád tím, že ze zemské aury přechází do myšlení, cítění a chtění místo disharmonie, místo pomatenosti, moudrost.

Vyhledávali ony krajiny, kde se ze Země prodírala ven pára, kterou soustředili, zachytávali ve své svatyni, aby posadili nad otvorem kněžku Apollonovu, skrze níž on sám mluvil tak, že se to jeho moudrostí proměnilo ve věštbu, v rady pro záležitosti těch, kteří tuto moudrost hledali. Tak jako se na obrazech objevují Jiří a Michael, tak se ve své svatyni zjevoval Apollon, vlévaje do duší věštbu těm, kteří z jeho inspirace mluvili.

Ó, křesťanství je prastaré! Nejde tu o jméno Kristovo. Vyzývání Apollona uctívalo Krista, slunečního ducha, tak, že v tomto uctívání je vědomí o třetím předstupni události Golgoty.

Pak přišla doba, kdy lidstvo stálo před čtvrtým velkým nebezpečím. V Lemurii stálo před nebezpečím fyzické tělo, pak v Atlantidě éterické a astrální orgány. Nyní to bylo Já, jež mělo přijít do neuspořádanosti. To se připravovalo tak, že v době, kdy Já mělo v řeckém myšlenkovém životě uchopit člověka, se v docela zvláštním jevu ukazuje, že existují všechny podmínky pro to, aby se do Já vnesla neuspořádanost. Teprve postupně budeme chápat, jak se to, co mělo tomuto Já dát vyklíčit, vyvíjí v řecké filozofii a potom dále. Pokusil jsem se již vylíčit, jak toto Já procitlo. Při bližším zkoumání filozofie, která vrcholí v myšlenkovém životě Platona a Aristotela, se ukazuje, jak poněkud přichází Já. Teprve když Thales, Pherekydes ze Syru, Anaxagoras, přivedli do života velké myšlenky, tu souběžně s tím probíhal jev, který se z Řecka rozšířil po celém řeckém světě: souběžně s tím, jak přicházelo Já, probíhalo věštění Sibyl. Sibyly se uplatňovaly všude. Tu a tam vyslovovaly pro budoucnost velké moudrosti, zčásti však také pomatenosti. Vše, co může přivést Já do neuspořádanosti, jakože Já do neuspořádanosti bez Kristova impulsu přijít musí, to se vyjadřovalo v jejich věštbách. Připravovalo se dvojí: proroci, připravovatelé Kristova impulsu, kteří v čistém duševním pohroužení se snaží přijmout mladou Kristovu sílu, kteří prodělávají v uspořádaném myšlenkovém životě to, co žije ve vývoji lidstva a Sibyly na druhé straně, které byly oddány vnějším vlivům zemské aury. To před nás předstupuje v Michelangelově zpodobení v Sixtinské kapli v Římě, tento protiklad Sibyl a proroků. Michelangelo ukazuje, jak u Sibyl působí vítr a jiné, co souvisí s elementy Země, ukazuje, že u Sibyl existovalo nebezpečí, že Já přijde do neuspořádanosti, a jak působili proroci, aby toto Já zklidnili. Studium proroků vedle Sibyl v Michelangelových obrazech nám může hluboce poukázat na mnohá tajemství. V silách, které působily skrze Sibyly se ukazuje, jak lidské Já chce na čtvrtém stupni přijít do neuspořádanosti. Pořádek, který ohlašuje učení proroků, byl vytvořen Mystériem Golgoty; pořádek sil Já v té formě, že Já člověka se učilo stále hlouběji cítit: Ne Já, nýbrž Kristus ve mně. - Co by u Sibyl bylo muselo přispět k neuspořádanosti Já, objevuje se Kristovým impulzem jako uspořádané. Protože Já člověka se musí vyvíjet na Zemi, musela nastat událost Golgoty na Zemi, Kristus musel proniknout tělo Ježíše, skutečné fyzické tělo, zatím co při předstupních byl produševněn anděl.

Tak vstoupila Golgota do zemského vývoje. Je hlubokou pravdou - Křesťanství tu bylo vždy, jenže nyní se křesťanstvím nazývá. - Za doby Augustinovy se cítilo něco z toho, že služebníci Apollonovi byli křesťany, i když ne podle jména. Bylo to uctívání třetí, ještě jen duchovní události. Tak se Kristus blížil ponenáhlu k Zemi. V duchovním světě devachanu byl první a druhý předstupeň, v astrálním světě třetí a ve fyzickém světě byla událost Golgoty.

Ne však jako učitel, nýbrž svou silou pronikl Kristus do zemské aury. To se musí stále zdůrazňovat. Kdyby chtěl Kristus působit jen tím, co by mohli lidé od něho pochopit, mohl by působit málo.

Vstoupil jako živoucí bytost do vývoje. Lidské porozumění se musí k němu vzhůru probíjet. Tím vidíme, jak se odehrávají spory o dogmata. Lidská síla úsudku je ještě daleka toho proniknout do Kristova impulsu. Kristův impuls působí v hlubinách duší jako živoucí síla. Můžeme tuto sílu sledovat. Pohledme na událost z 28. října 312. Tehdy svedl Konstantin proti Maxentiovi bitvu u Říma. Maxentiovo vojsko bylo čtyřikrát silnější, než vojsko Konstantinovo. Konstantin zvítězil. Kdo pozoruje správně dějiny, říká: Život celé Evropy by se stal jiným, kdyby Konstantin nezmátl. - Byla to zvláštní bitva. Nezmátl vnější síla, ani síla úsudku. Bitva nebyla svedena tím, co vzchází ze síly úsudku. Byla svedena z obou stran z podvědomých impulsů, v nichž hrál úlohu Kristův impuls. Maxentius se tázal Sibijských knih. Ty mu řekly: Když nezůstaneš na místě, kde jsi, když vyjdeš z Říma, pokoříš velkého nepřítele Říma. - Sen mu ještě řekl, že má opustit Řím a bojovat před branami. V Římě byl jistě bezpečně chráněn. Lidská síla úsudku nerozhodla o tom, o co se jednalo v této bitvě. Podvědomí působilo. Do duše Maxentiovy a Konstantinovy působilo podvědomí. Konstantinovi zjevil sen, že má nést před svým vojskem symbol křesťanství. Sen rozhodl o této bitvě, která rozhodla o osudu Evropy. Lidská síla úsudku nebyla způsobilá provést to, co se mělo uskutečnit, nýbrž působil Kristův impuls a postavil čtyřikrát slabší Konstantinovo vojsko mimo Řím proti Maxentiovi. Tím, co lidé nemohou posoudit, byly vedeny lidské záležitosti. To je významné pro celé řízení lidských dějin.

Kristův impuls působil v podvědomí duší jako impuls duchovní. Právě tak působil později, když mapa Evropy dostala zase jinou formu. Kdyby nevystoupila v rozhodující okamžik Panna Orleánská na straně svého krále, všechno evropský běh události by byl jiný. Opět to nebyla síla úsudku, nýbrž Kristův impuls, který použil lidského nástroje. Na našem úsudku nezáleží, zda se to shledá dobrým či špatným.

Mohu ukázat na něčem jiném, jak pod prahem vědomí působí Kristův impuls. Používá pozoruhodných způsobů zjevení, podivuhodných pro materialisty. Když nadcházel novodobý duchovní život, bylo v jeho vývoji něco, co by bylo způsobilo, že by se materialismus rozprostřel nad evropským životem ještě mnohem více. Kdyby nenastaly jisté děje, bylo by možné, že dokonce i v duších,

kteře ještě cítily duchovně, by vyvstaly zcela materialistické představy. A právě porozumění pro Kristův impuls by upadlo již v mnohem dřívějších staletích tak dalece, že by lidé pochybovali o jeho fyzickém bytí. Pak by to měli Arthur Drews a jiní mnohem snazší. Až do nejbližších krajín Evropy by se v 16. a 17. století, kdyby tu bylo nebezpečí, že by nebyla žádná souvislost s Kristovým impulzem, rozšířila tato nálada: Proč máme věřit, že Kristus žil? - A tu se událo současně na nejrůznějších místech totéž. Téměř ve všech krajínách Evropy, všude se ukázalo, že nejrůznějšími sídly, vesnicemi a městy šla ne vždy stejná, nýbrž vždy jiná fyzická lidská osobnost. Rozšířilo se mínění, že tato lidská osobnost, která se zjevovala v pozoruhodném šatě, je prý Ahasver, věčný žid, který putuje světem od té doby, kdy od sebe odvrhnul Krista. Šířila se zvěst, že tu žije člověk, který z vlastního nazírání může říci: Viděl jsem Krista, on skutečně žil. - Tato osobnost procházela v nejrůznějších místech vesnicemi a ve zbídačeném stavu, ve zcela starém ošacení se účastnila bohoslužeb a vypravovala o události, o níž může vydat svědectví. Biskupové a opati tyto osobnosti hostili a pořádali na jejich počest slavnosti. Tyto osobnosti vždy vypravovali: Můžeme vás posílit ve vědomí, že Kristus chodil po Zemi, neboť přešel kolem mne a protože jsem se k němu tak zachoval, musím nyní putovat světem.

Z toho, co se vypráví v dějinách, nemáme žádnou představu, jak hluboce před pár staletími působilo v lidských srdcích to, co Ahasver vyprávěl. Byly to vždy jiné osobnosti, ale viděli jakoby ve zpětném ahasverském pohledu jít Krista kolem sebe, takže se jim věřilo. Vycházelo z nich vědomí: Ano, On žil, neboť může o něm vyprávět. - Povrchní lidé dnes mohou říci: Že by to mělo na člověka tak velký vliv, aby to odvrátilo nebezpečí, že by byl Kristus zapomenut jako Kristus historický? - Neví, že se odehrály ve světě takové události, které dějiny nezaznamenaly. Že jsme dnes úplně nezabředli do materializmu, to je následek toho, co vycházelo z těchto osobností. Dnes by se to stát nemohlo. Na některých místech měl Ahasver silné mozoly, zvláštní oděv, dlouhé vlasy, zažloutlou kůži, byl velký a hubený, na jiných místech byl malý, měl hrb, byl však vždy proniknut vědomím, nazíráním toho, o čem se jeho duše domnívala, že prožila v okamžiku, kdy Kristus procházel kolem ní.

Do nesčetných osobností bylo pohrouženo vědomí, tato schopnost pohlížet zpětně do akašické kroniky a tak se s tím ztotožnit, že to skutečně měli za pravdivé. Dnes by všichni tito Ahasverové přišli do blázince, ale tehdy byli nástroji k posílení duchovního života. Biskupové a opati se jimi dávali posilovat ve víře v Krista. Z duchovních světů byl ponořen zárodek do psychicky způsobitelných osobností, aby mohly pohlížet zpětně na událost Golgoty. Vypravěči se pak zvláštním rázem svého vědomí viděli sami v tomto obraze. Bylo to pravdivé, bylo to živoucí nahlížení na událost Golgoty. Mnohem více než v nadvědomí člověka, v němž se uplatňuje síla soudnosti, odehrálo se v podvědomých oblastech duše to, co vycházelo z Kristova impulsu. Dnešní materialisticky smýšlející člověk se těmito

věcem snadno vysměje. Bude to pokládat za psychickou epidemii a řekne: Copak si člověk může vážit toho, co vychází z nemocných duší? - Mohli bychom se tohoto materialisty zeptat, co by řekl, kdyby někdo psychicky onemocněl tak, že ho psychiatr zavře do blázince, ale tam by začal ze svého osvícení vymýšlet vzdušný motor, který by v mysli lidí byl skutečně jako idea? Ten by potom od takové duše také přijali a netázali by se, zda to přichází z duše nemocné. To není žádné měřítko, žádná námitka, zda je duše nemocná. Jedná se o to, přezkoušet obsah toho, co přichází z duše. To je to nejhorší na našem materialistickém duchu, že se člověk odvolává na vedlejší stanoviska, nikoli na sílu pravdy.

Když takto přehlídíme vývoj lidstva, ujasní se nám, že máme vnímat Kristův impuls jako živoucí sílu, která mnohem více působí v hlubinách duší a používá fyzických prostředků, než toho, co lidé chápou. Kdyby se omezil jen na to, nedošel by se svým působením daleko. Ale v naší době se počíná věc stávat jinou, takovou, že postupně v nás musí působit to, co pro Řeky byla myšlenka, s níž se vlastně současně zrodilo vědomí lidského Já. Jak se dnes tato myšlenka uplatňuje? Člověk to nepotřebuje odůvodňovat duchovní vědou, nýbrž filozofií. Ve staletích před založením křesťanství, počínaje Pherekydem až k Aristotelovi, přistupuje do vývoje světa myšlenka. V řeckém životě začíná nejprve myšlení v obrazech. To připravuje vlastní vědomí Já. Potom přichází Kristův impuls. Spolupůsobí s tím, co vzešlo jako síla Já. V naší době to vidíme na hegelovství, ke kterému se však málo přihlíží, ale je to významný úkaz lidstva, jak Hegel zápasí s myšlenkou, která chce uchopit celý svět. Člověk se ve světě vyvíjí a dovršuje vývoj tím, že myšlenka naplňuje svět. Poznává tím okolní svět. Ale myšlenka může dvojí: Správně se vyvíjet, což se dá srovnat s vývojem semene v květ, nebo může semeno sloužit za lidskou potravu. Tu je z pokračujícího vývoje vytrženo. Jestliže zůstává u svého pokračujícího vývoje, vyvíjí se v novou rostlinu a vzejde z něj pravděpodobně v budoucnosti život. Právě tak je tomu s lidskou myšlenkou. Říká se, činíme si skrze ni obrazy okolí. Ale použití tohoto poznání je takové, jako když používáme semen k potravě. Odnímáme myšlenku jejímu proudu. Jestliže však ve svém proudu setrvá, nepoužíváme ji jaksi k potravě, ale necháme ji potom žít její vlastní zárodečný život, necháme ji rozvinout se v meditaci a inspiraci, necháme ji, aby se vyvíjela k novému oplodňujícímu bytí. To je přímý proud pro myšlenku. To poznáme v budoucnosti, že to, na co jsme pohlíželi jako na poznání světa, se chová jako zrno, které nepokračuje k semenu novému, nýbrž je vyvedeno do zcela nového proudu; ale to, co se učíme poznávat poznáváním vyššího světa, je ve svobodě filozoficky uchopená myšlenka, která v meditaci a koncentraci vede přímo do duchovního života.

Nacházíme se v onom bodě, kde se pozná, že se obyčejné poznání má k poznání nadsmyslovému, jako se má zrno, kterého se použije k potravě, k takovému zrnu, jež pokračuje k zrnu novému. Vnitřní poznávání myšlenek je to, co musí přinést budoucnost. Filozofie starého druhu je překonána, dohrála svou

úlohu. Člověk shledá, že tu takové poznání stále musí být, že však musí vést k vedlejšímu proudu vývoje. Bude se vědět, že živoucí myšlenka, která se přetvoří meditací a koncentrací, vede do duchovního poznání lidské podstaty a k poznání duchovního světa.

Pozorujeme-li rozličné jevy v našem duchovním životě, může být mnohé nápadné. Zde můžeme zajisté o takových věcech mluvit, pohovořit o tom, co by ve vnějším světě bylo špatně pochopeno. Dnes bude za velkého filozofického ducha pokládán člověk, který v základě vzato svou moudrost omezuje na to, že stále znovu mluví o tomto: Člověk nesmí zůstat stát u vnějšího poznání, musí uchopit ducha. - Mohlo by se říci, že vyjadřuje stále znovu v jiné formě: Člověk nemůže zůstat stát u pouhého vnějšího poznání, musí to duchovní uchopit v sobě samém, musí to v sobě prožít, nesmí to uchopit pouze v pojmech, musí se mu to stát živoucím. Neříká, co duch je, nepoznává se nic. To je charakteristický rys Euckenovy filozofie. Nevede ke skutečnému poznání ducha. Když se myšlení utváří samo ze sebe, nestává se neurčitým prožíváním ducha, nýbrž se v sobě zaobluje do celku a povznáší se vstříc tomu myšlení, které jsme poznali jako tělo éterické. Jestliže se myšlení v meditaci změní, tak se tato myšlenka zformuje a z lidského éterického těla je tu - člověk ducha. Lidstvo je ve svém vývoji na cestě z filozofie k živoucímu poznání ducha.

Jsmo na přímé cestě. Ti, kdo tomu rozumí, poznávají svou dobu, ale skutečný hlubší náhled na tyto věci se nedá získat, aniž člověk vyvine posvátný ostych před poznáním, které ho zadržuje, aby soudnost, kterou má, uplatňoval všude jako měřítko. Musíme se neustále chtít připravovat k novému poznání, neboť duše, taková jaká je, je schopna jen vedlejšího proudu poznání. Jen když se duše vyvine výše, uschopní se k tomu, skutečně vstoupit do duchovního světa. Teprve potom pochopíme svou úlohu v našem společenství správně, když cítíme při vši pokoře, jak jsme povoláni k tomu vědět něco o tomto velkém přehodnocení všech pojmů v poznání, které chtějí přivádět do spirituálního života. Chceme zůstat zcela skromnými, můžeme však nejednoho, kdo dnes platí za velkého ducha, nazvat brebtou, protože to není odsuzující kritika. Do čeho se musíme vpravit, je toto: Spojit jasný, silný a energický úsudek o tom, o co usilujeme, s pokorou. Poznat, že stojíme, měřeno ve velkém, teprve na počátku, ale naše srdce se může dmout, může radostně planout při myšlence, co se má stát z toho, k čemu chceme přispět, čemu chceme věnovat své nejintimnější duševní síly. Nechtěl bych se obracet jen na vaši sílu představování, nýbrž na vaše nejhlubší síly srdce, na to ve vašich duších, kde se má nalézt vaše nejhlubší citění pro pulz doby. Pak porozumíte, co se míní tím, že takovou řečí má být naznačeno pouze to, co znamená, že k nám promlouvají vedoucí mocnosti naší doby, duchovní individuality, o nichž víme, že prostupují proud našeho času. Nepostupujeme vpřed pouze tím, že si stále více osvojujeme pojmy pro to, co je svět ducha - musíme si je osvojovat -, ale správně postupujeme vpřed teprve tím, že s každou novou ideou spojujeme něco, co

vychází z nej hlubšího základu naší duše, takže toto neustále se zvětšující porozumění může obstát vůči vedoucím mocnostem doby. Můžeme je pocítit, jak mluví do nejtímnějších základů naší duše. Dlouho předtím, než tato slova zaslechneme jako varování, můžeme cítit, jak je naše hnutí nesené těmito duchovními mocnostmi, jejichž zvěstovateli jsme ve správném smyslu v našem hnutí my. Toto vědomí se má vylít jako pravý duševní proud přes to, co konáme.